

Vergaderjaar 2016–2017

34 550 IV

Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2017

CXIX

Verslag van een werkbezoek naar het Caribisch deel van het Koninkrijk, april 2016

H¹

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 23 december 2016

De vaste commissie voor Koninkrijksrelaties² heeft op 6 december 2016 een mondeling overleg gevoerd met Minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over:

- **de motie-Ganzevoort (GroenLinks) c.s. over het vaststellen van een sociaal minimum voor Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (EK 34 300-IV/CXIX, R);**
- **de begrotingsstaten Koninkrijksrelaties en BES-fonds 2017 (34 550-IV);**
- **het werkbezoek aan het Caribisch deel van het Koninkrijk in april 2016 (CXIX).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties,
Ganzevoort

De griffier van de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties,
Bergman

¹ Letter H heeft alleen betrekking op wetsvoorstel 34 550 IV.

² Samenstelling:

Engels (D66), Nagel (50PLUS), Van Bijsterveld (CDA), Ten Hoeve (OSF), Huijbregts-Schiedon (VVD), Van Kappen (VVD), Beuving (PvdA), Ester (CU), Ganzevoort (GL) (*voorzitter*), De Graaf (D66) (*vicevoorzitter*), Popken (PVV), Schouwenaar (VVD), Schrijver (PvdA), Kok (PVV), Gerkens (SP), Don (SP), Meijer (SP), Oomen-Ruijten (CDA), Rinnooy Kan (D66), Schalk (SGP), Teunissen (PvdD), Van Weerdenburg (PVV) Jorritsma (VVD), Sini (PvdA)

Voorzitter: De Graaf
Griffier: Bergman

Aanwezig zijn elf leden der Kamer, te weten: Van Bijsterveld, Don, Ester, Ganzevoort, De Graaf, Ten Hoeve, Huijbregts-Schiedon, Kok, Meijer, Postema en Sini,

en Minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Aanvang 15.18 uur.

De **voorzitter**: Welkom bij dit mondeling overleg. Ik vraag alle aanwezigen om, als zij het woord willen voeren, natuurlijk in de eerste plaats goed naar de voorzitter te kijken om te zien of dat kan, maar in de tweede plaats ook de microfoon goed in te drukken, zodat hun woorden verstaanbaar zijn en kunnen worden opgenomen. Er wordt een verslag gemaakt door de Dienst Verslag en Redactie.

Ik heet welkom de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die wij vaker in het verband van deze commissie tegenkomen, en de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, die we hier misschien iets minder vaak zien. We bespreken vandaag een aangelegen onderwerp, dat ongetwijfeld ook haar grote belangstelling heeft.

De voorzitter van deze commissie is de heer Ganzevoort. Ik ben slechts plaatsvervangend voorzitter. De heer Ganzevoort wil echter zelf het woord voeren, aangezien een belangrijk onderwerp van deze vergadering de motie-Ganzevoort c.s. is, die door deze Kamer is aanvaard. Vandaar dat ik de vergadering zal leiden en de heer Ganzevoort van mij als eerste het woord krijgt. We hebben tot uiterlijk 16.10 uur de tijd, want de Staatssecretaris moet nog naar de overzijde. Dat heeft voor ons natuurlijk geen enkele prioriteit, maar voor de Staatssecretaris waarschijnlijk wel. Wij zullen dus proberen om haar te faciliteren en toch onszelf geen geweld aan te doen. Ik stel voor om eerst in een rap tempo een voorstelronde te doen. Ik heet in het bijzonder onze nieuwe collega de heer Sini welkom, wiens eerste activiteit dit is in deze Kamer.

(De aanwezige Kamerleden stellen zich voor.)

De **voorzitter**: Ik geef nu eerst de heer Ganzevoort het woord. Daarna kunnen andere Kamerleden zich aansluiten. Vervolgens vraag ik de bewindspersonen antwoord te geven. Daarna is er hopelijk ruimte voor een tweede ronde. Ik vraag de Kamerleden dus om zich in tijd enigszins te beperken en datgene wat al is gezegd, niet te gaan herhalen.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de Minister en de Staatssecretaris voor de mogelijkheid om hierover te spreken. Dit is een belangrijk punt, dat niet nieuw is. De tot nu toe uitgewisselde standpunten zijn ook enigszins duidelijk. We hebben een werkbezoek gehad en we hebben voor de zomer het beleidsdebat gehad. Daarin is een motie aangenomen, gesteund door vrijwel de hele Kamer. Daarna is er een schriftelijk overleg geweest.

Eigenlijk spitst alles zich toe op één zinsnede uit de motie, namelijk dat het zou moeten gaan om een sociaal minimum op basis van ijkbedragen voor noodzakelijk levensonderhoud. Die formulering is natuurlijk niet uit de lucht komen vallen. Onlangs werd in het schriftelijk overleg gesuggereerd dat ook in Europees Nederland het sociaal minimum rechtstreeks wordt afgeleid van het minimumloon, als percentage daarvan. In de communicatie vanuit de overheid gaat het steeds wel over het noodzakelijk minimum. Op de UWV-site staat bijvoorbeeld: «Het sociaal minimum wordt door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

vastgesteld. Het sociaal minimum is het bedrag dat u minimaal nodig heeft om van te leven.» Op rijksoverheid.nl staat: «U heeft een bedrag nodig om in uw levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit bedrag is het sociaal minimum.» Ook op regelhulp.nl vind ik een dergelijke tekst. Er is dus een gangbare interpretatie van het begrip «sociaal minimum», namelijk: wat is nou noodzakelijk voor je levensonderhoud? Vervolgens is dan de vraag hoe dat werkt in Caribisch Nederland. Daar kiest de regering ervoor om niet de logica te volgen van «wat noodzakelijk is voor het levensonderhoud», maar uit te gaan van het economische draagvlak. We zijn ons ervan bewust dat in de Tweede Kamer de discussie wordt gevoerd over de vraag welke beleidsmaatregelen er zijn voor armoedebeleid. Daar mengen we ons hier op dit moment niet zo in; het gaat hier vooral om de systematiek, dus om het principe van de vaststelling van het bedrag.

Ook al hebben allerlei fracties hier verschillende ideeën over de manier waarop je precies zou moeten komen tot beleid en wat dat zou betekenen voor de duur en voor de hoogte, er wordt wel heel breed gedragen dat we dit graag willen weten. De heer Van Kappen van de VVD heeft op een aantal momenten gezegd: meten is weten. Ook heel breed gedragen zijn zijn woorden dat we niet twee verschillende definities gaan hanteren in Nederland. Hij zit nu in Washington, anders zou hij dat ongetwijfeld zelf ook onderstreept hebben. We hanteren in Oost-Groningen en in Amsterdam hetzelfde sociaal minimum. Er is best wat voor te zeggen dat je op verschillende berekeningen uitkomt als je dat voor Caribisch Nederland doet, maar er is niet heel veel voor te zeggen om niet eens dezelfde rekenwijze te hanteren. Daar zit een belangrijk punt voor de Eerste Kamer. Dit ligt best stevig in de discussies, wat ons betreft. Ik spreek namens mezelf, maar als ik terugkijk, zie ik dat dat hier breed gedragen wordt. Vandaar dat de motie verwees naar internationale verdragen, naar de Grondwet en naar het Statuut. Als de regering qua niveau onderscheid wil maken tussen Caribisch Nederland en Europa – dat is het differentiatieprincipe – moet zij wel aannemelijk maken waarom dat principe moet worden toegepast. Daarvan zijn we nog niet overtuigd geraakt.

Tot slot. Binnenkort moeten we hier de begroting voor KOREL (Koninkrijksrelaties) vaststellen. De Minister van Koninkrijksrelaties heeft in de Tweede Kamer gezegd dat de hele begroting armoedebeleid is. Als dat zo is, hebben we misschien nog wel een probleem, want een van de centrale concepten van armoedebeleid is het sociaal minimum. Als dat niet is gedefinieerd, wordt de beoordeling van de hele begroting erg ingewikkeld. Kortom: volgens mij is de vraag in de kern heel simpel. Waar komt toch de weigering van de regering vandaan om de motie uit te voeren en voor heel Nederland te bepalen wat er noodzakelijk is voor het levensonderhoud? Daarna kunnen we immers pas een zindelijk politiek debat voeren over wat dan de hoogte zou moeten zijn van uitkeringen en minimumloon en wat de beleidsmogelijkheden zijn om dat te bereiken. We willen graag weten wat het bestaansminimum is. Waarom wil de regering dat niet vertellen? Zo simpel is het.

De **voorzitter**: Ik kijk nu voor een eerste aanvulling in het bijzonder naar mevrouw Meijer van de SP, die zich al eerder op dit onderwerp heeft geroerd.

Mevrouw **Meijer** (SP): Voorzitter. Ik wil mij eigenlijk aansluiten bij de vraag van de heer Ganzevoort. We hebben in het beleidsdebat heel nadrukkelijk gezegd: laten we nou eens bekijken wat er überhaupt nodig is om in het levensonderhoud te voorzien. Ik zie dat men deze stap heeft overgeslagen. Ik heb een brief gezien. Ik was toevallig afgelopen zomer op Bonaire – nou ja, niet geheel toevallig, want ik was er op vakantie – en sprak daar de gedeputeerde. Zij liet mij die brief zien: ik heb deze brief

gekregen, waarin men met allerhande bedragen komt. Zij verbaasde zich ook over de bedragen. Men is er natuurlijk erkentelijk voor dat allerlei bedragen omhooggaan, de onderstand bijvoorbeeld, maar dan nog moet men daar constateren dat iemand daarvan niet in zijn levensonderhoud kan voorzien. Ik verbaas me dus aan de ene kant over het feit dat die ene stap is overgeslagen, en aan de andere kant over de genoemde bedragen, waarvan men nu al weet dat je daarvan gewoon niet fatsoenlijk je huur en je elektriciteit kunt betalen, laat staan je kinderen voldoende te eten kunt geven. Ik zou dus heel graag zien dat men daar nog eens heel expliciet op ingaat.

De **voorzitter**: Ik kijk nu de kring rond. Mevrouw Van Bijsterveld heeft geen behoefte om te spreken. Mevrouw Huijbregts?

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Nee, voorzitter, ik ben erg benieuwd naar de reactie van beide bewindspersonen. Ik denk dat die in eerste instantie op tafel zou moeten liggen, zodat wij daarop weer kunnen reageren.

De **voorzitter**: Dat zou kunnen, maar ik heb zonet afgesproken dat ik toch de kring rondga, om na te gaan of anderen nog het woord willen voordat in de eerste ronde aan de Minister en de Staatssecretaris wordt gevraagd te reageren. Mijnheer Kok?

De heer **Kok** (PVV): Voor mij geldt hetzelfde.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Nee hoor, de vragen zijn gesteld.

De heer **Postma** (PvdA): Voorzitter. Ik wil toch nog even teruggrijpen op de mededeling van de bewindspersonen in de brief van 7 oktober dat de bestuurscolleges van de BES (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) hebben verzocht het vraagstuk ook in een bredere sociale agenda te bezien. Wat is daarvan inmiddels de stand van zaken?

Ook wil ik nog iets toetsen. In dezelfde brief van 7 oktober wordt een koppeling gemaakt tussen de discussie over ijkbedragen voor het noodzakelijk levensonderhoud en het wettelijk minimumloon. Mijn fractie denkt dat de volgorde van dingen daarbij wel van belang is. Zijn de bewindspersonen het met ons eens dat de ijkbedragen voor het noodzakelijk levensonderhoud het uitgangspunt voor de discussie vormen en dat daarvan het sociaal minimum en dus ook het wettelijk minimumloon wordt afgeleid en niet andersom, zoals de brief lijkt te suggereren?

De **voorzitter**: Dank. Dan kijk ik nu naar de regering. Ik geef eerst het woord aan de Staatssecretaris.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Voorzitter. Ik dank alle leden van de commissie. Het is heel plezierig om zo met elkaar van gedachten te kunnen wisselen. Ik dank ook u, voorzitter, omdat we een kwartiertje eerder konden beginnen. Inderdaad, de begrotingsbehandeling van Sociale Zaken is aan de overkant aan de orde en ik ben niet zo heel snel ter been, dus het is heel prettig dat ik daar even de tijd voor heb. We hebben natuurlijk niet alleen in de Eerste Kamer maar ook in de Tweede Kamer en op de drie eilanden zelf, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, de discussie aan de orde over de vraag: wat is het bestaansminimum en hoe kom je daartoe? De leden weten misschien dat we doende zijn om daarover ook op de eilanden zelf van gedachten te wisselen. Ik vind het heel belangrijk om de eilanders daar zelf ook over te horen. We hebben nu de eerste ambtelijke bijeenkomst op Saba gehad. Men kijkt daar heel erg mee: hoe zouden we tot dat ijkpunt kunnen komen? Ik hoop dat wij in januari op Bonaire en Sint-Eustatius hetzelfde kunnen doen. De

bijeenkomst op Saba was bijzonder constructief. De twee eilanden die nog moeten volgen, moeten natuurlijk wel de goede gegevens kunnen aanleveren. Voor Bonaire lukt dat; voor Sint-Eustatius weet ik dat nog niet heel zeker. Dat geef ik alvast als voorzetje.

Dit spitst zich natuurlijk toe op de vraag wat je als onderlegger wilt hanteren. Senator Ganzevoort zegt: voor ons is echt heel essentieel dat het ijkbedrag glashelder wordt. Wat heb je nodig om in je levensonderhoud te kunnen voorzien? Dat speelt tijdens deze hele discussie een grote rol. In alle openheid zeg ik het volgende. Het lastige is ten eerste dat we ons aan deze kant van de oceaan bij uitkeringen enten op het wettelijk minimumloon, dat iedere keer weer wordt vastgesteld in heel nauwe samenspraak met de sociale partners. Dat zou aan de andere kant van de oceaan eigenlijk ook voor de hand liggen, want je wilt graag dat mensen meer gaan verdienen als ze uit de uitkering geraken en aan het werk gaan. Dat is dus altijd een onderlegger. Tegelijkertijd zeg ik tegen mevrouw Meijer dat ik ook twee keer op de eilanden ben geweest en daar natuurlijk ook heb gesproken met de sociale partners. Dat gaat daar net een slag anders dan hier. Ik vind het heel belangrijk om met de sociale partners te blijven verkeren en hen ervan te overtuigen dat zij ook een verantwoordelijkheid hebben in dezen, en zij hun werknemers ordentelijk en fatsoenlijk moeten betalen. Zo kun je netjes rondkomen als je een baan hebt op een van de eilanden. Dat is het dilemma dat hier behoorlijk op tafel ligt. En dat is niet alleen hier zo, maar natuurlijk ook aan de andere kant van het plein en aan de andere kant van de oceaan.

Natuurlijk wil ik samen met mijn collega's in het kabinet best verder kijken naar wat er nodig is voor het minimale levensonderhoud.

Vervolgens moeten we echter wel verder. Ik weet, omdat we natuurlijk hebben geprobeerd om samen met het CBS die ordentelijke maatstaven in te kleuren, dat dat veel tijd vergt. En ik wil niet «on hold». Ik heb dus niet voor niets in de laatste jaren geprobeerd om, door het invoeren van de kinderbijslag maar ook door het verhogen van het wettelijk minimumloon, in nauwe samenspraak met de sociale partners op de drie eilanden, de koppeling met de onderstand en de AOV (Algemene Ouderdomsverzekering) te gebruiken om de uitkering omhoog te krijgen. Sterker nog: ik ben nu doende om die uitkeringen weer verder omhoog te helpen. Wat mij betreft doen we dat op 1 maart, voor de verkiezingen, want dan ben ik nog missionair. Ik heb daar ook de dekking voor op de begroting van Sociale Zaken. Mevrouw Meijer is er geweest, en waarschijnlijk meer leden van deze commissie. Ik zie de heer Ganzevoort ook knikken. Dan weten zij ongetwijfeld dat armoede op de drie eilanden echt aan de orde is. We kunnen daar wel mooie verhalen over vertellen, maar het is gewoon zo. Ik vind dus dat we vanuit onze armoedemiddelen ook onze overzeese gebiedsdelen middelen moeten verstrekken. Toen wij dus vier jaar geleden voor de eerste keer 100 miljoen hadden in de context van ons armoedebeleid, is zes ton daarvan structureel naar de drie eilanden gegaan. Nu we opnieuw 100 miljoen hebben om de armoede onder kinderen te bestrijden, heb ik gezegd: ik wil per se dat een miljoen daarvan structureel naar de drie eilanden gaat. Die middelen moeten in natura bij de kinderen terecht komen.

Ik wil er dus alles aan doen om mensen die het daar echt zwaar hebben, een steun in de rug te geven. Ik wil er ook alles aan doen om uiteindelijk samen met mijn collega's in het kabinet te bekijken wat wij goed kunnen duiden als noodzakelijkheden voor het levensonderhoud. In de tussentijd wil ik echter niet stilzitten. Daarom vind ik het zo belangrijk om de sociale partners ook op hun verantwoordelijkheden te wijzen. Het is daar echt nog anders dan hier, maar ik heb ze wel steeds aan tafel. Ik heb ze ook in dit deel van Nederland aan tafel gehad, want zij moeten ervoor zorgen dat ook hun werknemers ordentelijk worden betaald. Kortom, ik ben het eens met de senator van de VVD die niet aanwezig is maar die blijkbaar heeft gezegd: meten is weten. Want zo is het ook. Het Centraal Bureau voor de

Statistiek heeft echt vier jaren nodig gehad om het wettelijk minimumloon goed inzichtelijk te krijgen. Dat is nu gelukkig aan de orde. Het betekent dat op Saba en Sint-Eustatius het wettelijk minimumloon beduidend omhoog is gegaan en daardoor de uitkeringen ook. Op Bonaire is dat ook een beetje gebeurd, maar dat kan echt nog een onsje enthousiaster. Ik doe dus wederom het appel op de sociale partners.

Wat betreft de bredere agenda, die senator Postema naar voren heeft gebracht, heb ik niet voor niets gezegd dat ook mijn collega's aan zet zijn bij de vraag hoe het zit met het levensonderhoud. Dat hebben zij in de afgelopen jaarschijven ook gedaan. Daarbij gaat het erom wat je kunt doen in de context van zorgkosten, huurkosten, dus woonlasten, en vooral het levensonderhoud in de zin van voedsel en aanverwante artikelen. Dat is hét punt van aandacht op de drie eilanden, waar alles binnengevloegen en -gevaren moet worden. Dat is een kostenpost van formaat. Ik wil daar dus echt rekening mee houden, maar voordat we dat netjes op een rij hebben, willen we in de tussentijd ook al van alles doen. Daar ben ik druk mee doende.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Klijnsmas. Ik kan u overigens melden dat deze hele commissie het afgelopen jaar nog op werkbezoek is geweest op de eilanden. Daaruit komt onder meer dit debat ook voort.

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Ik heb een paar punten als aanvulling. Ik vind dit wel een mooi voorbeeld van de manier waarop ik denk dat je als Ministerie van BZK de coördinerende rol moet invullen: niet zeggen «daar gaan wij niet over; daar gaat een ander over», maar ervoor zorgen dat degene die erover gaat dan ook aan tafel komt, en voorkomen dat we door naar elkaar te verwijzen, dingen tussen de tafels laten vallen. Wat ik hier bijdraag, doe ik dus in aanvulling op wat de verantwoordelijke bewindspersoon van Sociale Zaken in Nederland, inclusief Caribisch Nederland, doet. In die context heb ik een paar punten.

Ten eerste zijn wij bij andere gelegenheden allemaal erg betrokken bij kinderrechten in Caribisch Nederland. In die context speelt armoede natuurlijk een grote rol. Ik wil niet uitweiden, maar een deel van het probleem daar is dat moeders vaak achterblijven met kinderen, soms van verschillende vaders. Die vaders zitten voor een deel in het bierkot op de hoek – zo heet dat nu eenmaal – terwijl de moeders één baan of soms twee banen hebben en hun kinderen proberen op te voeden in armoede. In dat licht is het belangrijk om goed na te denken over de beste manier om die armoede op te heffen. Dat zou dus weleens niet per se alleen maar kunnen bestaan uit het verhogen van de uitkering van de vaders. Dat zeg ik ter ondersteuning van wat de collega zei. Je zult misschien gerichter beleid moeten inzetten om die situatie op te heffen. Dat is natuurlijk wel strikt een overweging op het terrein van Sociale Zaken, maar ik zeg dit even kijkend vanuit de kinderrechten.

Het tweede punt dat ik wil maken, is dat wat er ook gebeurt, dit wel in samenspraak met de eilandsbesturen zou moeten gebeuren. Ik stel zeer op prijs wat de collega doet. We moeten hier niet vanuit deze vierkante kilometer zeggen: nou, we hebben nog wat budget dus we doen het maar zo. We moeten samen met het eilandsbestuur bekijken: hebt u ook de overtuiging dat dit de beste manier is om de armoede te bestrijden? Een procedureel punt is dat het gedekt moet worden als er een budgetkant aan zit. In ieder geval is het kabinet gehouden aan de begrotingsregel dat dat binnen de departementale begroting moet, tenzij er bij de Algemene Beschouwingen ergens een schuif wordt overwogen. Aanvullend zeg ik nog een paar inhoudelijke dingen. Armoede ontstaat natuurlijk niet zozeer door wat er bij een gezin binnenkomt, als wel door de combinatie van wat er binnenkomt en wat er nodig is voor de kosten van het levensonderhoud. Ook aan die kant wordt er vanuit het kabinet beleid gevoerd. De collega van EZ probeert dus het prijzenbeleid te

voeren. Dat is op die kleine, geïsoleerde eilanden niet eenvoudig, want er is vaak niet veel competitie. Ik zou daarover kunnen uitweiden, maar ik wil alleen het punt maken. Dat moet wel gebeuren. Daar wordt ook aan getrokken, ook met de mededinging, de vermindering van vrachtkosten en de wijze van invoeren en inkopen. EZ onderzoekt op dit moment hoe de prijzen in Caribisch Nederland zich hebben ontwikkeld, want de indruk is dat die hier en daar wel omhoog zijn geschoten en dat er dus aan de prijzenkant wat zou kunnen gebeuren. Op het gebied van wonen wordt er door de collega voor Wonen en Rijksdienst natuurlijk aan betaalbare woonruimte gewerkt. Dat is gewoon de portefeuillevaartwoordelijkheid van W en R. Natuurlijk draagt dat bij aan de welvaart respectievelijk het ontbreken van armoede.

De kosten van levensonderhoud worden mee omhooggestuwd omdat er in de schappen van de supermarkten voor een deel producten liggen die twee keer de oceaan over geweest zijn en uit supermarkten elders op de wereld komen, terwijl er op het gebied van landbouw te weinig gebeurt. Dat heeft ook een culturele achtergrond. Als je daar op werkbezoek bent, merk je dat ook bij mensen: landbouw is iets wat hun betovergrootvaders deden, dat is armoedig. Als je dus iets wilt voor je kinderen, doe je iets moderns en dat is niet de landbouw. Daarom is het ook goed dat de portefeuillehouders bij ons op dat terrein ook proberen om samen met de Universiteit van Wageningen te investeren in landbouw als sexy activiteit, als een moderne ontwikkeling waarvan het interessant is om eraan mee te doen. Ik was laatst voor de tweede keer op bezoek bij een bedrijf op Statia dat probeert om, samen met scholen, de landbouw te moderniseren en de jeugd ervoor te interesseren, en ook te gaan van het veld naar het bord. Dat maakt natuurlijk ongelofelijk veel uit voor de kosten. Er zit dus niet alleen aan de kant van de uitkeringshoogte maar ook aan de kant van de kosten van levensonderhoud een aandachtspunt dat breder gaat dan alleen Sociale Zaken.

Ten slotte. De heer Ganzevoort citeerde mij terecht, want ik heb in de Tweede Kamer gezegd: in feite is niet alles wat wij doen maar wel veel van wat wij doen uiteindelijk een vorm van armoedebestrijding. Er zijn in de afgelopen jaren ook door mijn opvolger op OCW, collega Van Bijsterveldt, goede scholen neergezet. Ik geloof dat Bussemaker vorige week nog op Bonaire is geweest om een nieuwe school te openen. Dat zijn fatsoenlijke scholen die goed geëquipeerd zijn, met goede docenten. Dat draagt natuurlijk enorm bij aan de ontwikkeling, maar dat geldt uiteindelijk ook voor infrastructuur. Ook daardoor kan het welvaartsniveau stijgen. Dat zal uiteindelijk toch de belangrijkste bijdrage leveren aan het opheffen van de armoede in het land. Armoedebestrijding is dus meer. Jan Pronk zei ooit: geef geen vis, maar geef een hengel. Dat geldt hier natuurlijk ook, vandaar mijn toelichting op de opmerking dat dit eigenlijk alles is wat we doen. De uitgaven daarvoor waren, als je alles optelt in de rijksbegroting, 101 miljoen in 2010. Nu zijn ze 317 miljoen. Er is echt fiks geïnvesteerd in de afgelopen jaren. Dat kun je gewoon optellen, ook op het gebied van zorg, ziekenhuizen et cetera. Dat merk ik nog op in aanvulling op de bijdrage van mijn collega.

De **voorzitter**: Dank u wel, Minister Plasterk. We zijn toe aan de repliek van de zijde van de Eerste Kamer.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording. Die deed mij heel erg denken aan wat ik toenmalig Minister Donner eens hoorde vertellen toen hem gevraagd werd wat hij deed in ingewikkelde debatten. Hij antwoordde daarop: nou, als ik een specifieke vraag krijg, geef ik een heel algemeen antwoord en als ik een algemene vraag krijg, geef ik een heel specifiek antwoord; dat werkt altijd. Dat proef ik hier ook een beetje, want de vraag was eigenlijk heel specifiek. Hoe zit het nou met de berekening van het sociaal

minimum en welke definitie hanteren we daarvoor? Het antwoord ging vervolgens heel breed over de vraag: wat is armoedebeleid? Dat is waardevol en dat wordt aan de overkant maar ook hier zeker gewaardeerd, maar het was niet helemaal de vraag. De vraag is: hoe heb je nou de concepten scherp en hoe bereken je wat er nodig is om het armoedebeleid adequaat te maken? Dat was de specifieke vraag. Op dat punt – laat ik de beantwoording positief lezen – hoor ik een verschuiving in de formulering ten opzichte van eerder. Ik toets dat graag, want dat vind ik echt belangrijk. Tot nu toe werd steeds gezegd, zowel in het debat als in het schriftelijk overleg, dat de regering kiest voor een andere systematiek, namelijk niet een sociaal minimum op basis van een berekening van noodzakelijk levensonderhoud maar een afgeleide van het wettelijk minimumloon, dat kan worden vastgesteld op basis van het economische draagvlak. Dat was tot nu toe steeds het antwoord dat we kregen. Ik hoor de Staatssecretaris nu zeggen: nee, inderdaad, we zijn aan het berekenen wat het noodzakelijk levensonderhoud is; het heeft alleen tijd nodig en ik wil daar niet op wachten, dus ondertussen ontwikkel ik mijn armoedebeleid. Ik vind dat een waardevol verschil, dus ik hoop dat het inderdaad zo is. Zegt de regering daarmee dat zij nu ook voor Caribisch Nederland het sociaal minimum wil vaststellen op basis van wat er nodig is om te kunnen overleven en dat zij tot die tijd wel het beleid van armoedebestrijding wil voortzetten? Of hanteert de regering nog steeds wat zij in de brief geschreven heeft, namelijk dat zij een totaal ander principe van sociaal minimum hanteert, namelijk 70% van het minimumloon?

De voorzitter: Ik heet de heer Ten Hoeve welkom, die zojuist is binnengekomen.

Mevrouw **Meijer** (SP): Voorzitter. Ik sluit me weer aan bij de heer Ganzevoort, want ik hoor de Staatssecretaris zeggen: het duurt wel enkele jaren voordat wij eruit zijn wat nu eigenlijk de kosten van levensonderhoud zijn. Maar tijdens het beleidsdebat van afgelopen voorjaar heb ik cijfers gebruikt van de organisatie Unkoben op Bonaire, die is geholpen door het Nibud. Daar kwam uit dat bijvoorbeeld een echtpaar met twee kinderen maandelijks 2.863 dollar kwijt is aan het meest basale levensonderhoud. Dan heb ik het over huur, eten en elektriciteit. Alleenstaanden met een kind zijn 1.864 dollar kwijt, alleenstaande ouderen 1.451 dollar en een ouder echtpaar 1.853 dollar. Wat ik hiermee wil zeggen, is dat ik het op zijn zachtst gezegd vreemd vind dat ik nu moet horen dat er weer tijd overheen zal gaan. Deze cijfers zijn namelijk al langere tijd bekend. Nogmaals: ik stel het op prijs dat men moeite doet om het niveau omhoog te brengen, maar ik schiet er niet zo heel veel mee op als we gaan van «heel veel honger» naar «nog steeds honger maar misschien iets minder». Ik vraag de Staatssecretaris dus wanneer het dan klaar is. Wanneer hebben mensen aan het eind van de maand genoeg te eten gehad en hebben ze hun kinderen naar school gestuurd, terwijl de airco het ook nog deed?

De heer **Postema** (PvdA): Voorzitter. In aansluiting daarop heb ik nog de specifieke vraag hoe de systematiek er nu uitziet wat de bewindspersonen betreft. Wordt er vanuit een wettelijk minimumloon geredeneerd naar een sociaal minimum of wordt er vanuit een sociaal minimum met ijkbedragen van levensonderhoud uiteindelijk doorgeredeneerd naar een eventueel wettelijk minimumloon? Kortom: is de regering bereid om zich er hard voor te maken om er een bodem in te leggen?

De voorzitter: Ik kijk even naar de rest van de commissie. Ik zal de heer Ten Hoeve overslaan, want die is net binnen.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Ik dank de beide bewindspersonen voor hun inleiding. Ik vond die heel informatief. Ik vind het ook heel belangrijk dat het denken zo is dat het niet alleen gaat om het storten van geldbedragen op een rekening maar ook om het verstandig nadenken over de oorzaken en het op een positieve manier bijdragen aan het wegnemen daarvan. Dat juich ik dus toe, net als het feit dat de begroting nominaal gezien verdrievoudigd is. Dat is ook heel belangrijk. Bij mij blijft echter nog steeds de vraag bestaan wat de parameters zijn voor het bereiken van een sociaal minimum. Mevrouw Meijer noemt bepaalde bedragen uit verschillende onderzoeken. Het gaat mij nog niet eens zozeer om het vaststellen van bedragen, hoewel het natuurlijk heel belangrijk is dat die gegevens er kennelijk toch liggen. Het gaat mij meer om de vraag welke indicatoren van belang zijn voor het vaststellen van een sociaal minimum en hoe de regering daarmee omgaat. Het gaat mij dus niet eens om het bedrag waarop je uitkomt, maar meer om de parameters en indicatoren en hoe die met elkaar samenhangen. Dat lijkt me een belangrijk iets. Ik kan me niet goed voorstellen dat zo'n onderzoek vier jaar in beslag neemt.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Voorzitter. Het is natuurlijk een heel complexe materie; ik denk dat we dat met elkaar delen. De oplossing kan niet alleen gevonden worden in het vaststellen van een norm, maar dat is wel waarom we hier zitten. Wij vinden het als Eerste Kamer heel belangrijk dat er in ieder geval ergens een vertrekpunt wordt vastgesteld. Het armoedebeleid dat nu gevoerd wordt, moet naar mijn gevoel gekoppeld zijn aan een bepaald niveau. Maar ik kan het helemaal mis hebben, want ik heb er geen verstand van. Er moet een koppeling zitten tussen armoede en het bestaansminimum en de middelen voor het kunnen betalen van de nodige voorzieningen. Als de Staatssecretaris dus zegt dat zij met het armoedebeleid steeds een stukje verdergaat, tot waar gaat zij dan? Dan zal zij toch ook behoefte hebben aan het vaststellen van dat sociaal minimum om in het eigen levensonderhoud te kunnen voorzien? Armoedebeleid en het vaststellen van indicatoren voor het bereiken van de successen van dat beleid zijn dus aan elkaar gekoppeld. Hoe doet de Staatssecretaris dat nu?

De heer **Ester** (ChristenUnie): Voorzitter. Dank voor de antwoorden. Ik heb ook kennisgenomen van alle mooie dingen die door het kabinet gedaan worden op de eilanden, maar eigenlijk gaat daar de discussie niet over. De discussie moet terug naar het nulpunt, en dat is wat mij betreft de vraag: hoe objectiever je de discussie over wat een sociaal minimum is? Daar heb je kennis voor nodig. De uitspraak «meten is weten» viel al. Tijdens de voorbereiding van de debatten viel het mij op hoe weinig er toch bekend is in termen van heel simpele trendgegevens, bijvoorbeeld over kosten van levensonderhoud, kosten van energie en inkomen. Collega Meijer noemde zonet een paar getallen, maar die zijn eerder uitzondering dan regel. We hebben onze kennisinfrastructuur voor de eilanden niet op orde en dat is uitermate curieus. Als je dat namelijk zou vergelijken met alleen al qua grootte vergelijkbare gemeenten in Nederland, zou dat nergens geaccepteerd worden. Op een of andere manier accepteren we wel van de eilanden dat we de geobjectiverde maatstaven die we nodig hebben, niet hebben. En eerlijk gezegd is dat ook niet zo vreselijk ingewikkeld. In een eerder leven heb ik veel met het CBS mogen samenwerken, ook op de eilanden. Met alle respect; dit verhaal houden we al tien jaar tegen elkaar. Dat is eerlijk gezegd niet helemaal serieus meer te nemen. We moeten ook niet vijf jaar extra nemen. Het is helemaal niet zo ingewikkeld om dit systeem met elkaar te bouwen, maar je moet het wel willen en je moet wel investeren in die gegevens, die data. Je moet een soort geobjectiverde yardstick willen hebben om te bepalen waar dat minimum ligt. Veel ingewikkelder dan dat is het eigenlijk niet.

De **voorzitter**: Dank u wel. Er liggen volgens mij een paar vragen heel concreet op tafel. Welke systematiek hanteert het kabinet bij de berekening van het sociaal minimum, dus van minimumloon naar sociaal minimum? Welke parameters en indicatoren worden gebruikt? En wanneer is het klaar? Als de bewindspersonen hun antwoord in tweede termijn daarop kunnen toespitsen, helpt dat ongelofelijk.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik wil nog één zinnetje toevoegen. Klopt het inderdaad dat er een verschuiving zit in de formulering tussen wat we tot nu toe begrepen hebben en hoe we er nu over spreken?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Voorzitter. Wederom dank, ook voor deze tweede termijn. Inderdaad, inzoomen is een goed plan, maar ik vond het ook belangrijk om in eerste termijn te melden wat we nu al aan het doen zijn om de armoede daar te bestrijden. Want voorwaar, je kunt niet in stille devotie gaan zitten wachten totdat je ijkpunten hebt gemaakt voordat je de hand aan de ploeg slaat. Dank dus dat het even mocht, voorzitter. Ik zal proberen om goed in te zoomen en ik begin daarmee bij senator Ganzevoort, die vroeg: proef ik hier nu een andere aanvliegroute dan tot nu toe? Even voor alle helderheid: natuurlijk ben ik ervoor in om van alles en nog wat geobjectiveerd over het voetlicht te krijgen. Ik heb ook goed naar de heer Ester geluisterd. Ik heb echter gezien hoe ons Centraal Bureau voor de Statistiek echt getracht heeft om het wettelijk minimumloon goed te labelen. Daar heeft het CBS echt lang tijd voor nodig gehad. Mij is verteld, maar misschien heeft de heer Ester meer ervaring op dit punt, dat het juist door de schaalgrootte op de drie eilanden zo ingewikkeld is om te komen tot die eenduidigheid, tot dat geobjectiveerde minimumloon. Ik vind het natuurlijk belangrijk dat wij weten wat we met zijn allen onder een bestaansminimum zouden kunnen verstaan. Dat vind ik ook belangrijk aan deze kant van de plas. Dat neemt niet weg dat wij ook in dit deel van Nederland onze uitkeringen niet enten op het bestaansminimum, omdat er vele methodieken zijn rond de vraag: wat is dan precies dat bestaansminimum? Ik heb met het Centraal Planbureau, met het Sociaal en Cultureel Planbureau en met het CBS aan tafel gezeten toen ik de vorige keer Staatssecretaris was. Toen zei ik: doe mij a.u.b. het bestaansminimum. Daar kwamen toen drie heel verschillende vormen van bestaansminimum uit, omdat je daar op heel verschillende aanvliegmanieren naar kunt kijken. Ik wil me daar niet achter verschuilen, want ook ik ben op zoek, zéér op zoek, maar het bestaansminimum van het Nibud is echt iets heel anders dan een geobjectiveerd geheel. Het is dus lastig om daar eenduidigheid in te betrachten. Omdat ik het oprecht belangrijk vind dat mensen op de drie eilanden aan de slag gaan en niet in hun uitkering blijven zitten, denk ik, misschien heel praktisch: dan moeten we ervoor zorgen dat het wettelijk minimumloon op poten komt. Daar heeft mevrouw Meijer namelijk echt een punt. Dat vind ik nog zeer karig, en dan druk ik me netjes uit. Dan moeten we er dus voor zorgen dat het wettelijk minimumloon keurig op poten komt, en daarvan een keurig percentage nemen. Daarom zit ik nu als de drommel de uitkeringen te verhogen. Ik vind het percentage te laag. Ook daarbij kan ik natuurlijk zeggen dat er allemaal toeslagen zijn waarop mensen een beroep kunnen doen, maar ik vind dat mensen ten principale gewoon een keurige uitkering moeten hebben. Dat geldt voor zowel de onderstand als de AOV.

Ik kom nog even op het punt van mevrouw Meijer. Ik heb gezegd, ook omdat ik daar zelf ben gaan kijken, dat we de bijzondere onderstand veel praktischer moeten inzetten op de eilanden. De schaal is namelijk echt klein en we weten dat we mensen heel eenvoudig kunnen helpen met zaken die zij echt nodig hebben. Mevrouw Meijer sprak bijvoorbeeld over de airco. Als je bij oude mensen komt, zie je dat ze niet eens een fan aan het plafond hebben, terwijl het daar natuurlijk hartstikke warm is. Ik heb

dus gezegd dat zo'n airco onmiddellijk in de bijzondere onderstand moet. Het zijn dus heel praktische dingen. We zien nu dat de middelen die nodig zijn voor bijzondere onderstand op de drie eilanden echt beduidend verhoogd zijn. Dat vind ik niet erg, want ik vind het heel belangrijk dat een gezin met een idioot grote koelkast van voor de Tweede Wereldoorlog, die stroom zuipt, gewoon een nette, energiezuinige koelkast krijgt. Tegen de mensen die daar voor ons aan het werk zijn vanuit de RCN (Rijksdienst Caribisch Nederland), heb ik dus gezegd: doe mij een lol en haal al die vreselijke oude koelkasten op, zorg ervoor dat ze vernietigd worden en zorg voor goede koelkasten. Dat zijn zo van die praktische dingen die je ook moet doen. Het is dus en-en.

Kort en goed stel ik dus het volgende voor. We blijven natuurlijk kijken naar het objectieve ijkpunt op basis van het sociaal minimum. Daarop moeten we echt proberen vat te krijgen met zijn allen. Nogmaals: dat doe ik heel graag en dat moet ook gewoon, samen met de rest van het kabinet. In de tussentijd doe ik er alles aan om de sociale partners ertoe te bewegen om het wettelijk minimumloon omhoog te halen, want ook op onze drie eilanden moet werken kunnen lonen, zodat de interactie tussen de uitkeringen en het wettelijk minimumloon hout snijdt. Daar ga ik gewoon mee door.

De voorzitter: Er is u ook de specifieke vraag gesteld wat uw planning daarbij is. Wanneer is dat klaar en hoe stelt u zich dat voor qua planning en timing?

Staatssecretaris Klijnsma: Kijk, ik ben natuurlijk niet voor niets in een eerder stadium te rade gegaan bij onze adviseurs op dat punt. Het CBS heeft gezegd: het is gewoon lastig en het is ook per eiland weer anders. Daarom zijn er nu ook de werkconferenties per eiland. Ik kan daar dus gewoon geen tijdslimiet aan verbinden. Dat bedroeft mij, maar daar moet ik wel eerlijk in zijn. Ik vind dus dat het kabinet hiermee door moet gaan en ik zal de estafettestok ook zeker doorgeven aan een volgend kabinet, maar ik vind dat we op dit moment gewoon door moeten gaan met de armoedebestrijding als zodanig. Daar zijn we druk mee doende.

Mevrouw Meijer (SP): Voorzitter ...

De voorzitter: Ik stel voor om eerst de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nog even het woord te geven. Daarna is er kort tijd om te reageren.

Minister Plasterk: Voorzitter. Ik weet niet of er vragen specifiek aan mij gericht waren, dus misschien kan ik in de laatste ronde nog iets bijdragen.

De voorzitter: U ziet af van het woord. Prima. Dan ga ik even terug naar de leden van de commissie in de volgorde die we zonet hebben gehanteerd. Het moet snel, want we hebben nog een kleine tien minuten.

De heer Ganzevoort (GroenLinks): Zeker. Ik probeer het scherp te krijgen. Ik laat zaken als koelkasten dus even weg. De uitvoering is inderdaad wezenlijk, maar het ging mij om het principe. Begrijp ik goed dat de Staatssecretaris hiermee de toezegging doet dat zij wil werken aan wat deze Kamer gevraagd heeft, namelijk het komen tot een geobjectiverde vaststelling van wat nodig is voor het levensonderhoud? Vervolgens is dan nog wel de vraag welk tijdspad daarbij realistisch is. Daar kunnen we dus nog over spreken, maar gaat de Staatssecretaris wel het principe van de motie uitvoeren? Wil zij dus komen tot een geobjectiverde basis van het sociaal minimum op basis van ijkpunten voor levensonderhoud? Die toezegging zou ik heel waardevol vinden.

Mevrouw **Meijer** (SP): Ik kom toch nog even terug op de woorden van de Staatssecretaris. Zij zegt dat het best ingewikkeld is om nu uit te vinden hoeveel dat levensonderhoud kost. Ik heb het onderzoek van Unkobon gezien en daar stond gewoon in: zo veel voor rijst, zo veel voor brood, zo veel voor water, zo veel voor gas en elektra, zo veel voor huur. Het stond er gewoon in per persoon; per kind, per volwassene en per oudere. Volgens mij moet dit dus een stuk sneller kunnen dan de Staatssecretaris zegt. Ik zou heel graag een stappenplan van de Staatssecretaris krijgen waarin ik kan zien wanneer zij of haar opvolger dit in onze Kamer kan krijgen.

De **voorzitter**: Zijn er nog anderen die het woord willen voeren in dit stadium? Dat is niet het geval. Dan ligt er nog steeds de concrete vraag aan de Staatssecretaris: gaat u de motie uitvoeren zoals de heer Ganzevoort het net heeft geformuleerd, en is het mogelijk om toch een soort tijdsindicatie te krijgen via een stappenplan?

Staatssecretaris **Klijnsma**: Er rest mij een tweetal vragen. Ik zei zonet niet voor niets dat ik het zowel aan deze kant van de oceaan als aan de overkant belangrijk vind om op basis van objectieve gegevens te weten wat de basis van levensonderhoud zou kunnen zijn. Als men mij dus een stappenplan vraagt, wil ik best proberen om voor de verkiezingen inzicht te verschaffen. Ik vind dat ik dat wel aan de Kamer verplicht ben. Maar dat neemt niet weg dat ik niet aflat om door te gaan met de armoedebestrijding op de drie eilanden en overigens ook in dit deel van Nederland. Ik wil dus best een stappenplan maken, maar laten we for the time being in ieder geval de koppeling tussen wettelijk minimumloon en uitkeringen gewoon gestand doen. Want nogmaals: het adagium moet ook zijn dat werken blijft lonen, ook op de drie eilanden. Echt.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Dat is toch net niet het antwoord dat ik zocht. We willen heel graag dat u doorgaat met het armoedebestrijding en alles wat daarbij hoort. Daar is geen discussie over. De discussie ging over de vraag of u bereid bent om inderdaad dat te bewerkstelligen wat gevraagd werd, namelijk een sociaal minimum dat gebaseerd is op een ijkbedrag voor noodzakelijk levensonderhoud. In het antwoord loopt u net weer een beetje bij die vraag weg. Dat vind ik jammer.

Staatssecretaris **Klijnsma**: In mijn beleving probeer ik u nu toch enorm tegemoet te komen. Ik zei namelijk dat ik er alles aan wil doen om te bekijken hoe dat er precies uit zou kunnen komen te zien. Sterker nog: ik wil daar ook een stappenplan voor aanleveren, zodat niet alleen in deze Kamer maar ook aan de overkant en op de drie eilanden helder wordt hoe de tijdsperiode er precies uit zou kunnen komen te zien. Ik vind, in alle duidelijkheid, dat we alsdan op basis van wat daaruit komt, moeten bekijken wat we doen. Hanteren we het wettelijk minimumloon, en dan een ordentelijk wettelijk minimumloon, of moeten we een andere onderlegger kiezen? Op dit moment zeg ik echter: laten we alsjeblieft dat wettelijk minimumloon blijven hanteren, omdat werken gewoon moet blijven lonen op de eilanden, net zo goed als hier. Laten we ook, als ik me zo onparlementair mag uitdrukken, blijven krammen en spijkeren als het gaat om de bijzondere onderstand, want soms kun je mensen ook gewoon heel praktisch ... Ik wilde zeggen «de winter door helpen», maar dat geldt daar niet.

De **voorzitter**: Het woord is aan de Minister, voor zover nodig. Ik zie hem nee schudden. Dan zou ik het volgende willen concluderen.

- De Staatssecretaris zegt ten eerste toe de motie in die zin uit te voeren dat er wordt gewerkt aan een systematiek om een objectiveerbare basis te leggen voor een sociaal minimum.

- Ten tweede zegt de Staatssecretaris toe om daarvoor voor de verkiezingen een stappenplan met tijdsindicatie aan deze Kamer toe te sturen, en ongetwijfeld ook aan de overkant. Laat ik 1 maart als uitgangspunt nemen, of zoveel eerder als mogelijk.
- Ten derde geeft de Staatssecretaris aan, in de tussentijd te werken aan de verdere verbetering van levensomstandigheden, onder meer door zowel de bijzondere onderstand als de overige uitkeringen zo veel mogelijk omhoog te brengen.

Daarmee wilde ik een einde maken aan dit mondeling overleg. Ik dank de Staatssecretaris van Sociale Zaken en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte voor hun aanwezigheid, hun bijdragen en hun antwoorden.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik heb nog één aanvulling, voorzitter, als het mag.

De **voorzitter**: Een heel korte aanvulling, prima.

Staatssecretaris **Klijnsma**: Ik heb ook gezegd dat we natuurlijk voor nu het wettelijk minimumloon wel als onderlegger blijven hanteren. Ik moet namelijk wel helderheid blijven verschaffen aan de rest van de wereld.

De **voorzitter**: Dat is genoteerd, maar dat was niet specifiek een toezegging van uw kant, daarom heb ik het niet herhaald. Maar het is wel genoteerd en in het verslag opgenomen. Ik dank u en ik wens u succes met de behandeling van de begroting aan de overzijde.

Sluiting 16.08 uur.